

ISMÉT MONDHATJUK
PESTI IJEDŐSÖKNEK:

„LÜTTEK BUDÁN“

A POLGÁRMESTER HELYRE-
ÁLLÍTOTTA A TOLDY-REAL
ŐSI „PONTOS IDŐ“-JELZÉSÉT

Csütörtökön délben nem szabad megjedni a budai polgároknak, ha a Toldy Ferenc-utca felől ágyúdörrenés zaját hallják.

Nem harci gyakorlatról lesz szó, már csak azért sem, mert az első ágyúlövést nem követi a többi. Egyetlen hangzik csak el, ez is a Toldy-reáliskola udvaráról s nincs egyéb jelentősége, csak az, hogy *jelezzé a déli időt.*

A déli időnek ágyúszóval történő jelzése *privilégiuma* ennek a gimnáziumnak. Még 1867-ben történt, hogy az iskola fizikatanára, Schenzel Guidó ajánlatot tett a fővárosnak: a nap delelésének megfelelő pillanatban ágyúlövéssel jelezné az időt, hogy a budai polgárok az ágyúszó hangjához igazítsák lusta, vagy túlgyors órájuk mutatóját. Buda be is látta az ajánlat szükségességét, megadta az engedélyt, sőt mi több, *a mozsárhoz szükséges puskaport ki is utalványozta a gimnáziumnak.* A mozsarat a fizika tanárának laboránsa: *az iskolai pedellus sütötte el halált megvető bátorsággal.*

És szólt, szólt az ágyú delenkint az évek során azután is, amikor már Schenzel Guidó fizikatanár urat eltemették és helyébe lépett *Violits Károly*, majd *Heller Agost* tanár úr, a híres fizikus. Az ágyú szólt delenkint pontosan a nap állásának megfelelően akkor is, ha a napot sűrű felhők fődtek el a halandók szeme elől.

Ilyenkor *csillagászati számítással* állapították meg a mozsár elsütésének pillanatát.

Szólt delenkint az ágyú következetesen, közben megtörtént *Buda és Pest* egyesítése, szólt mindaddig, amíg csak egyszer — *elfogyott a puskapor.*

Ez a kommunizmus alatt történt. A déli idő jelzésére nem jutott puskapor. Másra kellett.

A kommunizmus után egy deputáció kérésére *Ripka Ferenc* akkori főpolgármester megint lehetővé tette a gimnázium számára a déli időjelzését, mígnem különböző elgondolások megszüntették ezt a tradícióvá vált szokást.

— Minek naponkint délben ágyút sütögetni, — mondták, — amikor itt vannak már a villanyórák és mindenkinek módjában áll az óráját megigazítani.

Akkoriban az emberek roppantul elteltek a villamosáram által szolgáltatott pontossággal, amiről azonban kiderült, hogy sokkal kevésbé megbízható, mint a *Nap*. A villamosórák különböző időben mutatják a delet, de ettől függetlenül, különösen a gimnázium régi diákjainak szívében erős lett a vágy a tradicionális ágyúlövés helyreállítása iránt s újból csak megindult a deputációzás.

Végül a deputáció kérése meghallgatásra talált, *Szendy Károly* polgármester újra engedte az ágyúlövést s ennek az engedélynek alapján hangzik fel csütörtök délben a várva-várt: **bumm.**

*

A *Budapesti Hírlap* munkatársa kint járt a gimnáziumban, ahol serény munka folyik, hogy minden a legnagyobb rendben várja a csütörtöki nagy napot, amikor újra megszólal a 26 milliméter átmérőjű *hatalmas mozsárágyú*, hogy újra jelezzé a delet.

Agoston tanár úr, az ágyú szakértője és a modern igényeknek megfelelően az ágyú átszerelője felgyürt ingujjal, hatalmas munkakedvvel az utolsó simításokat végzi az ősi alkotmányon. Mert tudni kell azt is az ágyú történetéhez, hogy 1937 január 1-ig madzaggal sütötte el a masinát a pedellus, de mostantól kezdve már elektromos szikra gyújtja meg a napi 30 gramm puskaport, amely hivatalosan dörgéssel jelezni a delet.

Az ágyú a *fizikaterem ablakából a Fő-utcára néz* és egyáltalán nem kelti a szemlélőben az ágyú hatását. Inkább valami jámbor kísérleti eszköznek látszik.

De nem is ez a fontos az ágyúnál, hanem a tradíció ápolása, az ősök hagyatékának, a magyar akaratnak, az első időjelző állomás jogos utódjának újbóli, — ma már csak szimbolikus, — de mégis munkába állítása. Mert nagy vívmány volt ez annak idején.

Horváth Elemér tanár úr, aki az ágyú új-

bóli használatát annyira a szívében viselte, szinte diákos lelkesedéssel meséli el ennek az időjelző ágyúnak a gimnáziumhoz való kerülését.

— 1840 táján, — meséli, — amikor lebontották a Gellért-téri csillagdát, *Schenzel Guidó*, az intézet akkori vezetője, kérte a hatóságokat, hogy adják oda a reáliskolának a csillagvizsgáló műszereit. Kérését teljesítették is és így lett hivatalos időjelzőállomás a Toldy Ferenc-reáliskola. Innen kapták a pontos időt a vasutasok, a tengerészek, a közhivatalok és a nyugdíjas budai polgárok is,

akik déltájban kiballagtak a Dunapartra, hogy az ágyúlövéshez igazítsák óráikat.

— Volt tehát már magyar időjelzése is Budának, mert eddig a magyarok is a bécsi időhöz alkalmazkodtak.

*

— 1867—1892 július 1-ig csak helyi időt adtak. 1872-től azonban áttértek a közép-európai zónaidőre és attól kezdve a zónaidőhöz igazítják az ágyúlövést.

— Napos időben napi megfigyelésük eredményét: a földrajzi időt, vagyis a nap delelését átszámítják a 15-ik hosszúsági fokra, mivel mi a 19-ik hosszúsági fokon fekszünk. Ezt a differenciát 16 perc 32 mp-et: hozzáadják a zónaidőhöz és ez a napi ágyúelsütés pillanata. Borús idő esetén a három csillagászati óra helyettesíti a napi megfigyelést, amely hajszálnyira pontos és egy hét alatt csupán egyhéted másodpercnyi késést szokott okozni a számításokban.

*

Ez eddig a dolog tudományos része. De mint ezt a riportunk elején is hangsúlyoztuk: a lényeg a tradíció, a magyar tudományomj, amely még az időszámításban is magyar: csütörtökön újra ágyúlövéssel jelezni fogja a delet.

(T. G.)